

יספרא האגודה הישראלית לשיקום פסיכיאטרי (ע"ר)

ISPR Israel Psychiatric Rehabilitation Association (R.A) ispraisrael.org.il

סיכום מאמר: השפעת התאמות בעבודה על תוצאות תעסוקה בקרב מתמודדים

קליפטון מ. צ'וו, בנג'מין סיצ'וקי ובווין קרופט

ארה"ב 2014

Chow, C. M., Cichocki, B., & Croft, B. (2014). The impact of job accommodations on employment outcomes among individuals with psychiatric disabilities. *Psychiatric Services*, 65(9), 1126-1132.

נכתב במסגרת פרויקט חומר מקצועי בעברית של אתר יספרא - ispraisrael.org.il

סוכם על-ידי אילה פרידלנדר כץ בהמלצת דר' מקס לכמן

קריאת הסיכום אינה מהווה תחליף לקריאת המאמר המלא!

מבוא

מזה זמן רב רווחת ההכרה בקשיים שחווים מבוגרים המתמודדים עם מגבלות פסיכיאטריות בתחום התעסוקה. כאחד מכל חמישה אנשים עם סכיזופרניה עובד במקום עבודה תחרותי ופחות ממחצית מעורבים בתעסוקה כלשהי. כ-85%-61% מהמתמודדים בגיל העבודה כלל אינם משתתפים בכוח העבודה, לעומת כ-20% מהאנשים בגיל העבודה ללא מגבלה פסיכיאטרית. מתמודדים המשיגים עבודה, נפגשים עם אתגרים כמו מגבלות תפקודיות, שלעיתים מחמירות בשל ניכור חברתי ובין-אישי. גורמים אלה תורמים לתוצאות שליליות, בהן נטייה להיעדרות מהעבודה, חופשות הקשורות למגבלה, שעות עבודה מופחתות, תחושת פרודוקטיביות ירודה ולבסוף, שכר נמוך יותר. החוק לאנשים עם מגבלות בארה"ב (1990) המריץ מחקרים שתיעדו חסמים עיקשים עימם נתקלים מתמודדים בשוק העבודה ופיתחו התערבויות ומדיניות להתמודדות עם חסמים אלה. אחת מהדוגמאות לכך היא מתן התאמות בעבודה. לפי הגדרתה, התאמה בסביבת העבודה מאפשרת לאדם עם מגבלה להשתתף באופן מלא במקום העבודה.

רק שני מחקרים התייחסו עד כה לממצאים אמפיריים לגבי הערכת ההשפעה של התאמות בעבודה על תוצאות תעסוקתיות מדידות. אחד המחקרים בדק את הקשר בין משך העסקה וכמות ההתאמות במשך כשלוש שנים, ומצא כי משך החזקת העבודה החציוני היה כפול בקרב אלה שקיבלו חמש התאמות או יותר לעומת אלה שקיבלו פחות התאמות. במחקר אחר רואיינו 191 משתתפים שהשיגו עבודה עם התאמות. תוצאותיו מפרטות חסרונות תפקודיים שחוו המשתתפים ואת ההתאמות התעסוקתיות שניתנו להם כדי להתמודד עימם. דווח על שכר ממוצע של \$109 לשבוע ו-47% מהמשיבים נותרו מועסקים בתום 12 חודשים. המחקר הנוכחי מבקש לבצע השוואה של תוצאות תעסוקתיות בין עובדים המקבלים התאמות לבין עובדים שאינם מקבלים התאמות בנסיבות תעסוקתיות דומות, באמצעות מערך מחקרי מבוקר.

תיאוריה אינטגרטיבית של התאמות בתעסוקה

המסגרת הקונספטואלית שהנחתה את המחקר הנוכחי שואבת משלוש גישות תיאורטיות:

א. תיאוריה מתחום הכלכלה מתייחסת להחלטות שאדם עושה בנקודת זמן מסוימת ביחס להשתתפותו בכוח העבודה. היא מציעה כי שינויים במצב הבריאותי עשויים להשפיע על החלטות אלה בקרב אנשים עם מוגבלויות ולהוביל אותם להפחית שעות עבודה או אף לצאת לגמרי ממעגל העבודה;

ב. על-פי גישת היכולות (Capabilities approach) מוגבלות מייצגת מחסור ביכולת התפקוד של הפרט או מחסור בהזדמנויות מעשיות של הפרט להשיג רמת תפקוד מסוימת. מוגבלות מתרחשת רק כאשר הליקוי מגביל את יכולתו של האדם לתפקד בתוך קונטקסט מסוים. המודל מאפשר לנתח את מצבו של הפרט בהתייחס לאינטראקציה בין הקשרים סביבתיים לבין מאפיינים אישיים של החלטות על השתתפות תעסוקתית. אינטראקציות אלה נחשבות כבעלות השפעה על רמת ההשתתפות התעסוקתית שיבחר האדם;

ג. הסיווג התפקודי הבינלאומי (International Classification of Functioning), בדומה לגישת היכולות, הוא מודל דינאמי אינטראקטיבי של תפקוד ומוגבלות. כאינטגרציה של המודל הרפואי והמודל החברתי בתחום הבריאות, הוא נותן מבט קוהרנטי המשלב נקודת מבט ביולוגית, חברתית ופרספקטיבה אישית. המודל מייצג טרנד בינלאומי להפחתת הקשר בין מוגבלות לבין אבחנה רפואית ומעבר אל קונספט שמתייחס אל המגבלה בתוך קונטקסט רחב יותר. באמצעות מודל הסיווג התפקודי ניתן לתאר כיצד הגבלות תפקודיות והסביבה קשורים לתוצאות תעסוקתיות בסביבה זו, במיוחד הסביבה שיוצרים אנשים בצורת מדיניות. הן המגבלות והן הסביבה יכולות לחסום או לקדם תפקוד.

המודל הקונספטואלי מציע כי מגבלות תפקודיות מתמתנות באמצעות יכולות הנובעות ממשאבים אישיים וסביבתיים הזמינים לאדם. גורמים כגון מצב בריאותי וחסמים סביבתיים עשויים לגרום לקשיים בהפיכת המשאבים לתפקוד. עם זאת, גורמים סביבתיים התורמים לתפקוד, כמו התאמות המספקות מענה למגוון של מגבלות תעסוקתיות, עשויים לשנות תוצאות תעסוקתיות. זאת, בכך שהן פועלות כמשאב המאפשר לאדם להפוך את יכולותיו לכוחות, וכך ליצור תוצאות תעסוקה חיוביות כמו הגדלת שעות העבודה והארכת משך ההעסקה.

המחקר הנוכחי

מטרת המחקר לבחון את השפעת התאמות בתעסוקה על ממוצע שעות העבודה ועל משך ההעסקה בקרב אנשים עם מגבלות פסיכיאטריות. ההשערה המוצעת במסגרת המודל הקונספטואלי היא כי התאמות ימתנו את המגבלה התפקודית וייקשרו להגדלת שעות העבודה, יפחיתו את הסיכון לאובדן מקום העבודה ויובילו לתעסוקה יציבה יותר לאורך זמן.

נתוני המחקר התקבלו מפרויקט שבוצע בשמונה מדינות בארה"ב במשך 4 שנים (1996-2000). המשתתפים גויסו מאוכלוסיות הנמצאות בטיפול מרפאתי פסיכיאטרי וקיבלו אבחנה של הפרעה נפשית חמורה (SMI), בגילאי 18 ומעלה שהיו מובטלים אך מעוניינים לעבוד. בסה"כ 1159 משתתפים השלימו חמישה ראיונות בתקופת המחקר, במסגרתם בוצעה הערכה קלינית של סימפטומים ואבחנה, נאסף מידע על אשפוזים, שימוש בסמים, מוטיבציה ודימוי עצמי. כן מולאו 6 שאלונים לדיווח עצמי: תפקוד, שביעות רצון בעבודה, היסטוריה תעסוקתית, מידע דמוגרפי, מצב פיננסי ואיכות חיים. שעות עבודה שבוצעו וסכומים שהרוויחו תועדו על בסיס שבועי. מידע נוסף תועד בכל פעם שמשתתף התחיל עבודה, עשה שינוי או הפסיק לעבוד, ונרשם תיאור מפורט

של כל ההתאמות התעסוקתיות שדווחו בכל מקום עבודה. בסך הכל הנתונים מקיפים תוצאות תעסוקה של 48 חודשים. בדיקת השפעת ההתאמות על שעות עבודה ומשך העסקה נעשתה תוך בקרה על משתנים קליניים וקונטקסטואליים, בהתייחס לעבודה בשוק החופשי, על פני פרקי עבודה מרובים.

ממצאים

משתתפי המחקר עבדו בממוצע 14.4 שעות בחודש. אנשים שדיווחו כי קיבלו התאמות עבדו בממוצע 7.68 שעות חודשיות יותר מאנשים שלא קיבלו התאמות. אף שלא נמצאו הבדלים משמעותיים בגורמים הדמוגרפיים בין הקבוצות, המשתתפים שלא דיווחו על התאמות תעסוקתיות נטו לחוות יותר מגבלות על פעילויות, הפיקו פחות תועלת מגורמי תמיכה סביבתיים ודיווחו על מצב בריאותי ירוד יותר ורמות גבוהות יותר של נטל כלכלי. הממצאים אימתו את ההשערה כי התאמות בתעסוקה קשורות לשעות עבודה חודשיות רבות יותר. גורמים שניבאו שעות עבודה מועטות יותר היו פעילות מצומצמת (כמו תדירות נמוכה של פגישות עם חברים וחסמים סביבתיים) וכן כמה ממדדי המצב הבריאותי, כמו סכיזופרניה ואפקט שטוח. גורמים שניבאו יותר שעות עבודה היו שימוש בתעסוקה נתמכת, מספר חודשי עבודה בחמש השנים האחרונות, תדירות של קשר טלפוני עם חברים וכן היות אדם נשוי ניבא יותר שעות עבודה. משך ההעסקה נמדד בימים/שבועות, על פני תקופות העסקה מרובות. במקום העבודה הראשון משך ההעסקה היה בממוצע 37.39 שבועות, במקום עבודה שני כ-24 שבועות, במקום עבודה שלישי כ-20 שבועות, במקום עבודה רביעי כ-16 שבועות, והחל ממקום העבודה החמישי משך ההעסקה עמד על כ-12 שבועות בממוצע. כמחצית מכלל מקומות העבודה הראשונים של המשתתפים הוחזקו מעל 13 שבועות. מתוכם יותר מ-75% החזיקו משרות בין 36 לבין 265 שבועות. ככל שאדם עבד ביותר עבודות, כך פרק הזמן בכל עבודה עוקבת היה קצר יותר. עובדים שקיבלו התאמות נטו להישאר מועסקים זמן רב יותר, כאשר כל התאמה תעסוקתית נוספת הפחיתה את הסיכון להפסקת עבודה ב-12.7%. ככל שמדווח על מספר גבוה יותר של התאמות, כך משך ההעסקה ארוך יותר. לאנשים שקיבלו התאמות ניתן לנבא תקופת עבודה ממוצעת של 206.96 ימים, 31% יותר מאשר אנשים ללא התאמות, שהם כמעט 7 חודשים יותר של עבודה.

סיכום ומסקנות

להתאמות בעבודה יש פוטנציאל לשפר את תוצאות התעסוקה של אנשים עם מגבלות פסיכיאטריות המקבלים שירותי תעסוקה נתמכת. מימוש פוטנציאל זה מצריך מדיניות המדגישה זאת בתכניות לימודים והכשרה מקצועית. התאמות בתעסוקה צריכות להיכלל בתכניות לתעסוקה נתמכת כאחת האפשרויות הזמינות ללקוחות, כאשר הם חשים בנוח לחשוף את מוגבלותם ולבקש התאמות. יש להתייחס להתאמות בתעסוקה כהתערבות מרכזית בשירותי-אנוש, המתועדת כראוי ובודקת את יעילות ההתאמות ואת הקשרן לתוצאות התעסוקה. הרחבת המאמצים בתחום זה תאפשר למדיניות הציבורית לקחת צעד חשוב לעבר מימוש החזון של החוק לקידום אנשים עם מוגבלות.